

Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF

Praktisk Insulinbehandling på Legekontor

Torsdag 20 oktober 2016
Diabetessykepleier Ken Mølmann

Nasjonale faglige retningslinjer

Opplæring i primærhelsetjenesten

Pasienten har krav på opplæring

- Startkurs/LMS
- Frisklivssentral

Endring av levevaner

- Røykeslutt
- Kostholdsendringer
- Fysisk aktivitet
- Vektreduksjon

Nasjonale faglige retningslinjer

Opplæring i primærhelsetjenesten

**Opplæring, motivasjon, sunt kosthold, fysisk aktivitet
og vektreduksjon ved overvekt gjennom hele forløpet**

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandling og oppfølging

Mål med blodsukkersenkende behandling:

- Redusere plager og ubehag som skyldes høyt blodsukker
- Hindre alvorlig hyperglykemi og diabeteskoma
- Redusere risiko for diabetisk øyesykdom, nyresykdom og nervesykdom, og på lengre sikt trolig også for makrovaskulær sykdom

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandling og oppfølging

Intensiv blodsukkersenkende behandling:

- Redusert risiko for mikrovaskulære senkomplikasjoner og kanskje også hjerte- og karsykdom
- Øker risiko for hypoglykemi og hos utsatte pasienter

God blodsukkerkontroll er fundamentalt i behandlingen av diabetes

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandling og oppfølging

Oppfølging på legekontor:

- Bør tilpasses pasientens behov og kliniske situasjon
- I stabil fase 2-4 konsultasjoner/år hos lege/sykepleier ...hvorav 1 er årskontroll hos lege!

Ved mangelfull måloppnåelse:

- Behandlingsintensivering minst hver 3. måned

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandlingsmål

- Personer som har hatt diabetes type 2 i lang tid (mer enn 10 år), eller har kjent hjerte-kar sykdom, har betydelig økt risiko for nye kardiovaskulære hendelser og er ikke entydig vist at intensivert blodsukkersenkende behandling med målsetting om å oppnå lav HbA1c i denne gruppen reduserer denne risikoen.
- HbA1c 7.0-8.0 % anbefales som målsetting for den blodsukkersenkende behandlingen for personer med lang diabetesvarighet, som har kjent hjerte- og karsykdom, nyresvikt (eGFR < 45 ml/min/1,73 m²) eller er eldre.
- Ved bruk av insulin for å intensivere blodsukkernivået kan raskt fall i gjennomsnittlig blodsukker (fall i HbA1c på 2-3 % i løpet av 3 måneder), føre til forverring av nevropati (Gibbons CH, 2015) og øyekomplikasjoner.

Pasientgruppe	HbA1c-mål
For de fleste pasienter der målet er å forebygge senkomplikasjoner. Det kan likevel være riktig å sette lavere individuelle behandlingsmål (omkring 6,5 % (48 mmol/mol)) tidlig i forløpet, dersom det kan oppnås uten bruk av mange legemidler og uten å øke forekomsten av bivirkninger og hypoglykemier.	Omkring 7,0 % (53 mmol/mol)
For pasienter som har vanskelig for å oppnå god blodsukkerkontroll, som har svingende blodsukker, tendenser til hypoglykemi, lang sykdomsvarighet og andre kompliserende sykdommer (f.eks redusert nyrefunksjon, eGFR < 45 ml/min/1,73 m ²).	7,0 – 8,0 % (53 – 64 mmol/mol)*

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandlingsmål

- Personer som har hatt diabetes type 2 i lang tid (mer enn 10 år), eller har kjent hjerte-kar sykdom, har betydelig økt risiko for nye kardiovaskulære hendelser og er ikke entydig vist at intensivert blodsukkersenkende behandling med målsetting om å oppnå lav HbA1c i denne gruppen reduserer denne risikoen.
- HbA1c 7.0-8.0 % anbefales som målsetting for den blodsukkersenkende behandlingen for personer med lang diabetesvarighet, som har kjent hjerte- og karsykdom, nyresvikt (eGFR < 45 ml/min/1,73 m²) eller er eldre.
- Ved bruk av insulin for å intensivere blodsukkernivået kan raskt fall i gjennomsnittlig blodsukker (fall i HbA1c på 2-3 % i løpet av 3 måneder), føre til forverring av nevropati (Gibbons CH, 2015) og øyekomplikasjoner.

Pasientgruppe	HbA1c-mål
For de fleste pasienter der målet er å forebygge senkomplikasjoner. Det kan likevel være riktig å sette lavere individuelle behandlingsmål (omkring 6,5 % (48 mmol/mol)) tidlig i forløpet, dersom det kan oppnås uten bruk av mange legemidler og uten å øke forekomsten av bivirkninger og hypoglykemier.	Omkring 7,0 % (53 mmol/mol)
tendenser til hypoglykemi, lang sykdomsvarighet og andre kompliserende sykdommer (f.eks redusert nyrefunksjon, eGFR < 45 ml/min/1,73 m ²).	(5,5 – 6,4 mmol/mol)

Nasjonale faglige retningslinjer

Behandlingsmål

- Personer som har hatt diabetes type 2 i lang tid (mer enn 10 år), eller har kjent hjerte-kar sykdom, har betydelig økt risiko for nye kardiovaskulære hendelser og er ikke entydig vist at intensivert blodsukkersenkende behandling med målsetting om å oppnå lav HbA1c i denne gruppen reduserer denne risikoen.
- HbA1c 7.0-8.0 % anbefales som målsetting for den blodsukkersenkende behandlingen for personer med lang diabetesvarighet, som har

INDIVIDUELL TILPASSING

Persongruppe	Behandlingsmål
For de fleste pasienter der målet er å forebygge senkomplikasjoner. Det kan likevel være riktig å sette lavere individuelle behandlingsmål (omkring 6,5 % (48 mmol/mol)) tidlig i forløpet, dersom det kan oppnås uten bruk av mange legemidler og uten å øke forekomsten av bivirkninger og hypoglykemier.	Omkring 7,0 % (53 mmol/mol)
For pasienter som har vanskelig for å oppnå god blodsukkerkontroll, som har svingende blodsukker, tendenser til hypoglykemi, lang sykdomsvarighet og andre kompliserende sykdommer (f.eks redusert nyrefunksjon, eGFR < 45 ml/min/1,73 m ²).	7,0 – 8,0 % (53 – 64 mmol/mol)*

Nasjonale faglige retningslinjer

Valg av behandling

Blodsukkersenkende behandling ved diabetes type 2

Opplæring, motivasjon, sunt kosthold, fysisk aktivitet og vektreduksjon ved overvekt gjennom hele forløpet

Monoterapi		Metformin				
Erfaring	Lang					
Bivirkninger	Gastrointestinale/Laktacidose					
Risiko for hypoglykemi	Lav					
Vektpåvirkning	Nøytral/liten reduksjon					
Kombinasjonsbehandling (andrevalgs-legemiddel)		Metformin +				
Legemiddelklasse*	Sulfonylurea	DPP-4-hemmer	SGLT2-hemmer	GLP-1-analog	Basalinsulin	
Erfaring	Lang	Middels	Kort	Kort	Lang	
Bivirkninger	Få	Få	Genital infeksjon, UVI, dehydrering, ketoacidose?	Kvalme, gastrointestinale	Hypoglykemi, vektøkning	
Risiko for hypoglykemi	Moderat	Lav	Lav	Lav	Høy	
Vektpåvirkning	Liten økning	Ingen	Moderat reduksjon	Moderat reduksjon	Moderat økning	
Kommentar	Fortrinnsvis glimepirid. Fortrinnsvis til pasienter < 65 år uten hjerte- og karsykdom	Fortrinnsvis sitagliptin	Fortrinnsvis empagliflozin	Fortrinnsvis liraglutid eller lixisenatid. Særlig egnet ved overvekt/fedme	Ved behov for betydelig reduksjon i blodsukker	

Opplæring, motivasjon, sunt kosthold, fysisk aktivitet og vektreduksjon ved overvekt gjennom hele forløpet

Nasjonale faglige retningslinjer

Valg av behandling

Blodsukkersenkende behandling ved diabetes type 2

Legemiddelklasse*	Sulfonylurea	DPP-4-hemmer	SGLT2-hemmer	GLP-1-analog	Basalinsulin
Erfaring	Lang	Middels	Kort	Kort	Lang
Bivirkninger	Få	Få	Genital infeksjon, UVI, dehydrering, ketoacidose?	Kvalme, gastrointestinale	Hypoglykemi, vektøkning
Risiko for hypoglykemi	Moderat	Lav	Lav	Lav	Høy
Vektpåvirkning	Liten økning	Ingen	Moderat reduksjon	Moderat reduksjon	Moderat økning
Kommentar	Fortrinnsvis glimepirid. Fortrinnsvis til pasienter <65 år uten hjerte- og karsykdom	Fortrinnsvis sitagliptin	Fortrinnsvis empagliflozin	Fortrinnsvis liraglutid eller lixisenatid. Særlig egnet ved overvekt/fedme	Ved behov for betydelig reduksjon i blodsukker

Erfaring	Lang	Middels	Kort	Kort	Lang
Bivirkninger	Få	Få	Genital infeksjon, UVI, dehydrering, ketoacidose?	Kvalme, gastrointestinale	Hypoglykemi, vektøkning
Risiko for hypoglykemi	Moderat	Lav	Lav	Lav	Høy
Vektpåvirkning	Liten økning	Ingen	Moderat reduksjon	Moderat reduksjon	Moderat økning
Kommentar	Fortrinnsvis glimepirid. Fortrinnsvis til pasienter <65 år uten hjerte- og karsykdom	Fortrinnsvis sitagliptin	Fortrinnsvis empagliflozin	Fortrinnsvis liraglutid eller lixisenatid. Særlig egnet ved overvekt/fedme	Ved behov for betydelig reduksjon i blodsukker

Opplæring, motivasjon, sunt kosthold, fysisk aktivitet og vektreduksjon ved overvekt gjennom hele forløpet

Insulinbehandling

	Start	Maks	Ingen effekt
Hurtigvirkende: <i>Actrapid</i>	30 min	1-3 timer	4-8 timer
Hurtigvirkende analog: <i>Humalog, Novorapid, Apidra</i>	10-20 min	30-40 min	3-4 timer
Langsomtvirkende (NPH): <i>Insulatard, Humulin</i>	1,5 time	4-8 timer	14 - (24) timer
Langsomtvirkende analog: <i>Lantus, Abasaglar</i>	1,5 time	6-24 timer	24-30 timer
<i>Levemir</i>	1,5 time	tmax 8 timer	14-20 timer

Insulinbehandling

1-DOSE REGIME

Kombinasjon Metformin i maks tolererbar dose og NPH insulin om kvelden er vanligst

Kombinasjonen insulin og SU forbundet med økt risiko for hypoglykemi

Insulinbehandling

1-DOSE REGIME

- Ved behandlingsmål for HbA1c < 7 %
  - ↳ Fastende blodglukose 4-6 mmol/L
  - ↳ Start med **10(-14) E NPH-insulin** som kveldsdose, evt. høyere dose ved overvekt / høy HbA1c / fastende blodglukose >12mmol/L

Fastende glukose siste 3 dager (mmol/L)	Dosejustering 2 gang per uke
< 4 eller nattlig hypoglykemi	-2(4) E
4 - 6	0
6 - 10	+ 2 E
> 10	+ 4 E

Insulinbehandling

1-DOSE REGIME

Vurder bytte til langtidsvirkende analog dersom:

- økning av kveldsdosen stoppes av nattlig hypoglykemi
- varierende fastende blodglukose
- åpenbart for kort virketid av NPH-insulin

Ved omlegging til langtidsvirkende analog:

- Reduser med 20% i forhold til døgndose NPH

Insulinbehandling

Ved oppnådd behandlingsmål for fastende blodglukose

- eller har kommet så langt ned som det er mulig uten uakseptable hypoglykemier...

↳ **Vurder HbA1c i forhold til behandlingsmål**

Insulinbehandling

Ved manglende måloppnåelse for HbA1c:

INTENSIVER INSULINBEHANDLING

- Øke insulinnivået ved tidspunkt glukosenivå er for høyt
- Behold Metformin ved intensivering

Intensivert insulinbehandling

Alternativer :

- Langtidsvirkende morgen og kveld (2-dose regime)
- Blandingsinsulin morgen og middag
- Hurtigvirkende insulin til måltider og langtidsvirkende til natten
- Kombinasjoner av disse regimene er også mulig

Intensivert insulinbehandling

2-DOSE REGIME

- Ved for høye glukoseverdier i løpet av dagen
  - ↳ intensivere behandling med morgendose NPH eller blandingsinsulin
- Målglukose for morgendose NPH = bs før middag/kveld
- Målglukose for kveldsdose NPH = bs fastende

Målglukose siste 3 dager (mmol/L)	Dosejustering 2 gang per uke
< 4 eller nattlig hypoglykemi	-2(4) E
4 - 6	0
6 - 10	+ 2 E
> 10	+ 4 E

Intensivert insulinbehandling

3-DOSE REGIME

- Ved 2-dose regime og for høye glukoseverdier etter middag / ut over kveld...
  - ↳ Supplere med hurtigvirkende insulin før middag
  - ↳ Start med 4E, evt. 10% av døgndose NPH
  - ↳ øk med 2E hver 3. dag inntil postprandialt blodsukker er under 10 (-12) mmol/L
- NB! Vurder evt. reduksjon av kveldsdose NPH

Intensivert insulinbehandling

MULTI-INJEKSJON

- Som regel 2 doser med NPH insulin og hurtigvirkende til hvert måltid
- Enkelte med type 2-diabetes kan ende opp med dette
- Merk at hurtigvirkende insulin gitt til overvektige personer med type 2 diabetes ikke virker like hurtig, sterkt og kortvarig som når vi bruker det til normalvektige personer med type 1 diabetes

Forberedelse og opplæring

- Egenkontroll
- Injeksjonsteknikk
- Hypoglykemi
- Egenjustering

Egenkontroll

- Som regel en forutsetning for å lykkes med behandlingen
- Hvorfor måle blodsukker?
  - ✓ Lære om egen diabetes
  - ✓ Bestemme type behandling og vurdere effekt av behandling
  - ✓ Gir større mulighet for frihet, trivsel og trygghet i hverdagen
  - ✓ Bedre metabolsk kontroll
  - ✓ Forebygge komplikasjoner

Egenkontroll

- Rene og tørre hender
  - Håndvask med varmt vann
  - Tørk vekk første bloddråpe
- Stikkested
  - Yttersiden av fingertuppene er mindre følsom
  - Skån gripefingrene
- Press ut stor nok bloddråpe
- Kode/kalibrere apparater som krever det

HVOR OFTE MÅLE BLODSUKKER? ...OG NÅR?

Egenkontroll

Situasjon	Frokost		Lunsj		Middag		Kvelds		Senge- tid	KI 03
	Før	Etter	Før	Etter	Før	Etter	Før	Etter		
Justering av basal kveldsinsulin	X									
Justering av premix før middag	X					(X)				
Justering av basal morgen og kveld	X						X			
Justering av premix før frokost		X			X		(X)			
Justering av mangeinjeksjons- Behandling	X	(X)	X	(X)	X	(X)	X	(X)	X	
Uforståelig høy HbA _{1c}	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Høye fastende blodsukker, sjekk blodglukose om natten										X

Egenkontroll

VIKTIG Å KUNNE FORSTÅ OG ANVENDE SVARET

- Først da blir det nyttig å måle blodsukkeret!

Injeksjonsteknikk

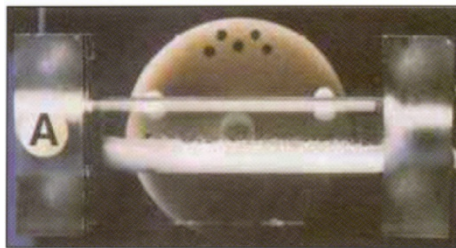
- Viktig for å sikre så stabil og reproducerbar absorpsjon av insulin som mulig
- Ved riktig injeksjonsteknikk oppnår man:
  - ✓ at insulinet settes subkuttant og ikke intramuskulært
  - ✓ å forebygge infiltrater
  - ✓ at en får riktig dose insulin

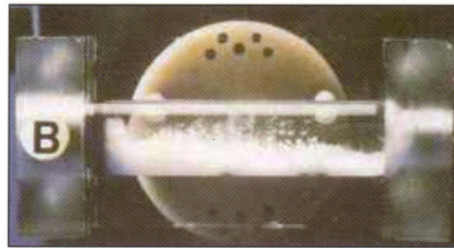

Prosedyre ved insulininjeksjoner

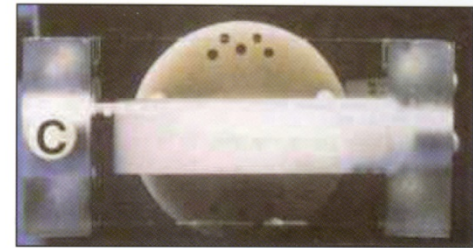
- Blakket/uklar insulin må blandes før injeksjonen

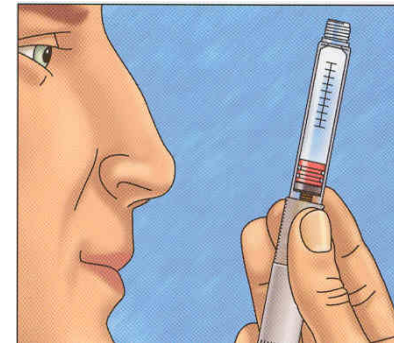
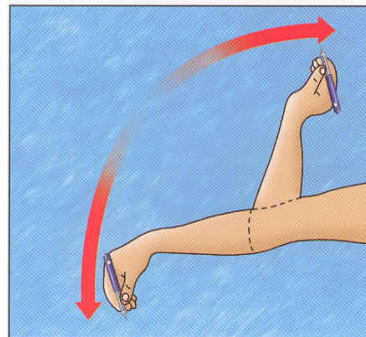
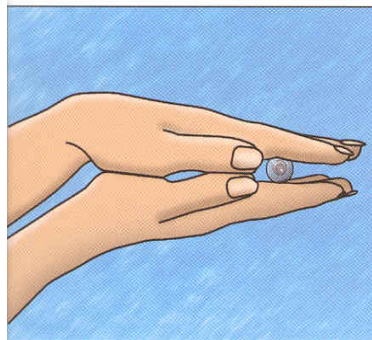
Før blanding

Etter 7 vendinger

Etter 20 vendinger

Prosedyre ved insulininjeksjoner

1. Sett på ny nål (skal oppbevares uten nål)
  - 4 - 6 mm nål uten løftet hudfold (evt. 8 mm nål med løftet hudfold)
2. Sjekk om det kommer insulin gjennom nålen
3. Få ut eventuelle luftbobler
  - små mengder luft ufarlig, men kan påvirke insulinmengden som injiseres
4. Still inn aktuell insulindose – sjekk dosen
5. Velg injeksjonssted – husk rotering

Prosedyre ved insulininjeksjoner

Hurtig- og ekstrahurtigvirkende insulin

- subkutant i abdomen

Langsomt- og middels langsomt-virkende insulin

- subkutant i låret

Blandingsinsulin

- morgen: subkutant i abdomen
- kveld: subkutant i lår

Injeksjon på armene bør ikke brukes → intramuskulært
Unngå områder med infiltrat

Prosedyre ved insulininjeksjoner

- Ved løftet hudfold bruk tommel-, peke- og langfinger
  - hold hudfolden løftet under hele injeksjonen
  - vent i 10 sek. før nålen trekkes ut og grepet slippes
- Fjern nålen - kastes i egnet beholder
- NB! Oppbevaring av insulin

Hypoglykemi

Definisjon:

Blodsukkerverdi på 3,9 mmol/L eller lavere....

Brukerversjonen Nasjonale
Faglige Retningslinjer

...men «føling» kan variere fra individ til individ og i forhold til situasjon.

Lavt blodsukker
- Hypoglykæmi

Hypoglykemi - årsaker

- For stor insulindose
- Dårlig injeksjonsteknikk
- For lite matinntak/forsinket absorpsjon
- Fysisk aktivitet
- Alkohol
- Økt insulinfølsomhet (første trimester i svangerskap)
- Nyresvikt (reduisert utskillelse av insulin el. SU)
- Omgangssyke uten feber

Lavt blodsukker - Hypoglykæmi

Symptomer ved hypoglykemi

Lett/moderat hypoglykemi:

- konsentrasjonsvansker
- blekhet
- skjelving, risting
- svetting
- parestesier i lepper/tunge
- hjertebank
- hodepine/svimmelhet
- sult/tørste
- forandringer i oppførsel
- kvalme

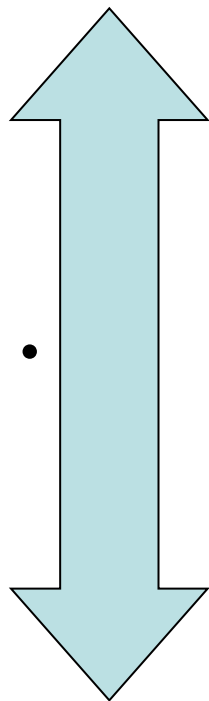
Alvorlig hypoglykemi:

- talevansker
- dobbeltsyn
- konfusjon
- sterkt unormal evt. voldsom oppførsel
- koma

Hvor hurtig virker forskjellig følingsmat?

10-15 min.

Druesukker
Druesukkertabletter
Honning, sukkerbiter
Brus, juice
Melk
Iskrem
Sjokolade
Grovt brød/knekkebrød

1-1,5 time

Egenjustering

- Tilbake til...

Måglukose siste 3 dager (mmol/L)	Dosejustering 2 gang per uke
< 4 eller nattlig hypoglykemi	-2(4) E
4 - 6	0
6 - 10	+ 2 E
> 10	+ 4 E

**VED GOD OPPLÆRING,
MINDRE JOBB PÅ DERE PÅ SIKT!**

